

Profesor
dr STIPE ŠUVAR

O ideološkoj penetraciji kao obliku specijalnog rata

Ne smatram se ekspertom za temu koja je na dnevnom redu ovog okruglog stola. Nisam imao ni dovoljno vremena da se pripre-
mim, a niti sam imao prilike da se ranije upoznam sa uvodnim ma-
terijalima ovoga skupa, pa sam došao prilično nepripremljen, zbog
čega se izvinjavam. Slušajući veoma inspirativna izlaganja drugova
Gračanina i Suše i sam razmišljajući o ovoj temi, sada i odranije,
spreman sam da izložim nekoliko pripomena, koje vjerojatno neću
uspjeti da bogzna kako uvjerljivo obrazložim.

Suglasan sam sa izrečenim mišljenjem da termin »specijalni rat«
nije najsretniji i da vjerojatno postoji potreba da tragamo za ter-
minom koji bi na primjereniji način uspio da izrazi ono što čini bit
fenomena o kojem je riječ. No, smatram da to nije najbitnije. Mnogo
je, pri tom, važnije da se mi jasno razumijemo kada rabimo jedan
pojam ili jedan termin. Također sam suglasan da kod poimanja »spe-
cijalnog rata« prije svega moramo imati u vidu njegovu subverzivnu
stranu, njegov iznutra razarajući karakter i njegove krajnje destruk-
tivne namjere prema našem društveno-političkom i društveno-eko-
nomskom sistemu, a posebno prema vrijednosnoj orijentaciji naše
mlade generacije. No, ne bih o tome posebno govorio, jer smatram
da će o tome biti riječi u diskusijama drugova koji su za pojedine
specijalizirane oblasti mnogo kompetentniji od mene. Zadržao bih
vašu pažnju na nečemu što ja uvjetno nazivam *mentalni kolonija-
lizam*, a što je, po mom sudu, presudno za bilo kakav uspjeh i za bilo
kakav učinak tog tzv. specijalnog rata prema nama. O čemu se
tu radi?

Mi smo, to ne treba ni tajiti ni smetnuti s uma, u mnogočemu još uvijek nerazvijena zemlja. To pokazujemo i u svojevrsnom kompleksu inferiornosti koji demonstriramo na svakom koraku i u svakom kontaktu s razvijenim svijetom, tako da postajemo vrlo zahvalan medij za različite, a tuđe utjecaje. Kada kažem tuđe, mislim na tuđe ne po porijeklu već po tome što žele da postignu time. Mi smo skloni da imitiramo, bez pravih razloga, tuđi način života, tuđe vrijednosti, tuđu ekonomiju, kulturu, pa čak i tuđu politiku. Zašto? Uzroci su brojni, a ja ću ukazati samo na neke:

— prvo, nauka, obrazovanje, informacije, potrošnja, zabava itd. lansiraju se iz metropola kapitala, nove tehnologije i vojne moći. Nema gotovo nijedne nauke ili naučne discipline u nas koja nekritički ne preuzima neke naučne rezultate ili, što je još opasnije, neke naučne postupke, koji su posve neprimjereni biću našeg društva. Nadalje, u kulturi, zabavi, potrošnji i našem svakidašnjem životu preuzimamo one modele ponašanja koji nam se serviraju iz razvijenih metropola. Ovo se, prije svega, odnosi na tzv. masovnu kulturu i kulturnu potrošnju, ali i na potrošnju uopće. Posve smo neotporni na one modele potrošnje koji nam dolaze pod plaštom punog zadovoljenja primarnih i izvedenih individualnih i kolektivnih potreba, a u stvari su posredovani potrebama kapitala da se reproducira, sračunatim prije svega na očuvanje i jačanje kapital-odnosa, a u našem slučaju na infiltriranje kapital-odnosa u naše društvo, ali u preobraženom vidu. Gubimo iz vida pitanje koliko i kako vrednote potrošačkog društva i na tim osnovama razvijanje potreba za potrošnjom svih vrsta roba (pa i onih iz domena kulture i informacija) utječu na pervertiranje svijesti naših radnih ljudi, naše mlade generacije, pa ako hoćete i šire — naše klasne svijesti. Mi to moramo istraživati i protiv toga se mnogo organiziranije i s više znanja i umijeća boriti;

— drugi uzrok našeg mentalnog kolonijalizma je negativno djelovanje brojnih i raznovrsnih društvenih elita. Njihovo rodno tlo je naša nerazvijenost, pa i naš primitivizam, sklonosti da se *a priori* divimo svemu što liči na uglađenost, na malograđansku učenost. Zasljepe nas svojom elokvencijom, svojim društvenim statusom uglavnom u sferi nauke, kulture, obrazovanja, sporta, zabave, masovnih komunikacija, u tzv. javnom životu. Tu treba pribrojiti i djelovanje »disidentskih« grupa koje ostavljaju privid lijevog radikalizma, pa i ne baš malog broja protivnika našeg društva koji se izdaju za njegove vatrene braniocce, ali koji čekaju u busiji i odatle sipaju otrovne strijele na navodne dogmatičare i one koji su, po njihovom sudu, napustili kritički marksizam, itd. Te društvene elite, koje se formi-

raju po različitim osnovama, uveliko su okrenute prema vani — u cjelini ili njihova jezgra, što je jedno te isto — pa se njihovo mišljenje i djelovanje oblikuje i usmjerava pod utjecajem poimanja jedne društvene zbilje, koja se bitno razlikuje od naše i na kojoj se konstituira društvena svijest koja nije primjerena biti našeg društva. Kraće: dijelovi tih elita ili one u cjelini, dragovoljno ili nesvjesno, izloženi su snažnom idejnom korumpiranju, a one sa svoje strane vrše isto tako idejno korumpiranje jednog dosta širokog kruga ljudi i, što je najgore, toj i takvoj idejnoj korupciji izložen je najvitalniji dio našeg društva — naša omladina.

Jugoslavija je izrazito pod utjecajem tog vida ideološkog djelovanja, što svakako spada u područje pojma »specijalni rat«, upravo zbog toga što izgrađuje jedan svoj originalni vid socijalističke civilizacije koji nema uzora, ali ni pouzdanih kriterija koji se znaju unaprijed i prema kojima bi bilo moguće usmjeravati društvenu praksu. Stoga je njihov cilj da u našu idejnu orijentaciju, u vrijednosnu orijentaciju mladih, u strategiju našeg društvenog razvoja (u strategiju revolucije) unesu što više idejne zbrke i sumnje, da unesu nevjericu u naš put u budućnost. Ništa pogubnije za nas, a ništa efikasnije za naše neprijatelje, ako nas navedu da ne povjerujemo u budućnost socijalizma, u budućnost revolucije. A zar se rijetko čuju mišljenja, pa i od naših autora — pripadnika ovih elita, da je i sama ideja samoupravljanja u krizi i da je naše samoupravljanje prešlo u anarhiju i da se pod njegovim plaštom rađaju nacionalizam, separatizam, liberalizam itd. Nema te oružane agresije koja bi nas efikasnije razbila kao ako bismo nasjeli toj zlokojnoj ali kamufliranoj prevratničkoj ideologiji korumpiranih društvenih elita.

Ima i drugih uzroka koji nas čine pogodnim objektom »specijalnog rata«, ali ću se još zadržati samo na nekoliko:

— prvo, naše ekonomske poteškoće, koje se ogledaju u preza-duženosti zemlje prema vani i čestim i krupnim zastojima u reprodukcijском lancu u unutrašnjim privrednim kretanjima. Znam da se to može i obrnuto postaviti, pa tvrditi da su ove naše unutrašnje teškoće uvezene i da su dobrim dijelom prouzrokovane djelovanjem onih snaga koje naštore da destabiliziraju Jugoslaviju. Neću da kažem da i toga nema. Ali, ništa lakše nego drugoga okriviti za naše probleme. No, to bi nas odvelo u još veće teškoće. Mi sami moramo tragati za izlazom iz očigledne krize. Nadalje, ne smijemo dozvoliti da nam protagonisti specijalnog rata prema našoj zemlji upravljaju krizom onako kako to njima odgovara. A praksa nam pokazuje da smo u pojedinim slučajevima njima išli na ruku;

— drugo, visoka stopa nezaposlenosti. To je neposredno vezano za prethodni uzrok. No, za nas je u svemu tome najnepovoljnije to što nam najveći procenat nezaposlenih čine mladi, koji nikad nisu radili. Omladina koja ne radi i ne živi od svoga rada ne može ni biti dovoljno društveno integrirana niti socijalizirana u duhu naših temeljnih vrijednosti. Jedan manji dio omladine kojoj rad i stvaralaštvo nisu ideali ne može biti motorna snaga društvenog procesa. Upravo je to naš najkrupniji zadatak. Borba za omladinu, suzbijanje patološke okrenutosti roditelja ka svojoj već odrasloj djeci kao da su nedorasla, i osiguranje zaposlenosti mladih i njihove integriranosti u društvo, to je jedan od naših glavnih zadataka. Moramo se izboriti da nam omladina postane (i ostane) glavna konstruktivna, a ne destruktivna snaga, kakve se opasnosti već naziru u pojavama apolitičnog, apatičnog, pa i destruktivnog ponašanja manjih dijelova omladine;

— treće, stvorili smo, to je već očito, hiperorganizaciju na svim nivoima od federacije do elemenatarnih radnih i životnih sredina. Ta hiperorganiziranost i komuniciranje sa masama posredstvom foruma i forumskom produkcijom postala je surogat za evidentni prekid komuniciranja s masama na licu mjesta. No, pokazuje se da je ta vrsta komuniciranja nedostatna za potpuno povjerenje i međusobno razumijevanje, što je neophodan uvjet razvoja naše socijalističke samoupravne civilizacije. U taj vakuum, koji je nastao uslijed prekida komunikacije na licu mjesta s masama, ubacuju se tuđe ideje i vrednote, pa se prekid komuniciranja višestruko multiplicira, uz daleko manje izgleda da se obnovi. I to je jedan od naših krupnih zadataka u budućnosti. Vjerojatno to od nas traži promjene političkog ponašanja i političkog djelovanja i uopće političkog komuniciranja;

— četvrto, mislim da je naša strategija odnosa sa svijetom suviše okrenuta ka razvijenom Zapadu i superdržavnoj strukturi tzv. realnog socijalizma (41,8% naše robne razmjene usmjereno je na zemlje SEV, 41,2% na razvijene zemlje Zapada, a samo 17% na zemlje u razvoju). Veliko je pitanje da li možemo računati na punu samostalnost u svakom pogledu uz tako visoki stupanj ekonomske ovisnosti o zemljama koje su i vojno-politički i ekonomski integrirane u nadržavne blokovske sisteme. Mislim da ćemo morati preusmjeriti naše učešće u svjetskoj podjeli rada s razvijenog ka nerazvijenom svijetu, gdje jedino možemo očekivati i pravedniju razmjenu i ravnopravan tretman.

Ovo su samo neke, kao što sam na početku rekao, pripomene o onim objektivnim činionicima i činjenicama koje, po mom sudu, pogoduju vođenju specijalnog rata prema našoj zemlji. Koliko će on biti efikasan, to prije svega zavisi od nas samih.